

TÜRKÇE HİKÂYE EVRENİ

Türk Dünyasından Seçmeler
AKTARMALAR

Editörler

Dr. Erkan KARAGÖZ
Dr. İbrahim ATABEY

Ankara, 2021

 BENGÜ
"Bir Avrasya Yazarlar Birliği Kuruluşudur"

TÜRKÇE HİKÂYE EVRENİ

Türk Dünyasından Seçmeler

AKTARMALAR

BENGÜ YAYINLARI: 347

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Yakup Ömeroğlu

EDİTÖRLER
Dr. Erkan Karagöz
Dr. İbrahim Atabey

GRAFİK-TASARIM
İbrahim Sağlam
ibrahimsaglam@gmail.com

KAPAK FOTOĞRAFI
Doç. Dr. Tuna Akçay

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Türkçe Hikâye Evreni
Türk Dünyasından Seçmeler
Aktarmalar
Karagöz, Erkan - Atabey, İbrahim
Türü: Hikâye
1.Baskı, 388 s., 16x24 cm
Kasım 2021, Ankara

ISBN: 978-625-7403-01-6

BASKI
Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık
Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
No: 48/48-49, İskitler/ANKARA
Tel: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

BENGÜ

BENGÜ YAYINLARI
Sakarya Mah. Göztepe Sk. No: 5/A
Altındağ/ANKARA
Tel : +90(312) 311 70 52
Faks : +90(312) 311 70 32
e-posta : bilgi@ayb.org.tr

NOGAY EDEBİYATI

BİYYKE İSKAKOVNA KULUNÇAKOVA (1946-) / <i>Dilek Ergönenç</i>	206
BİZİM AİLE / <i>akt. Dilek Ergönenç</i>	207

ÖZBEK EDEBİYATI

GAFUR GULAM (1903-1966) / <i>Erdi Erbeden</i>	216
DELİKANLI / <i>akt. Erdi Erbeden</i>	219

ÖZBEK EDEBİYATI

TOHIR MALİK (TAHİR MELİK 1946-2019) / <i>Yasin Karadeniz</i>	223
VASIYATNOMA / <i>akt. Yasin Karadeniz</i>	227

ÖZBEK (AFGANİSTAN) EDEBİYATI

MUHAMMED HALİM YARKIN (1951-) / <i>Savaş Şahin</i>	237
SELAM MACERASI / <i>akt. Savaş Şahin</i>	239

SAHA (YAKUT) EDEBİYATI

SOFRON DANİLOV (1922-1993) / <i>M. Fatih Kirişçioğlu & Doğan Çolak</i>	245
BİZ ÜÇÜMÜZ BİRLİKTEYDİK / <i>akt. M. Fatih Kirişçioğlu & Doğan Çolak</i>	248

TATAR EDEBİYATI

EMİRHAN YİNİKİ (1909-2000) / <i>Erkan Karagöz</i>	255
GÜZELLİK / <i>akt. Erkan Karagöz</i>	259

TATAR EDEBİYATI

EHMET GADİL (1942-2012) / <i>Işıl Işıktaş Sava</i>	267
UZAKTA, SİSLER ARASINDA... / <i>akt. Işıl Işıktaş Sava</i>	269

TUVA EDEBİYATI

VASILİY BORA-HOOYEVİÇ MONGUŞ (1935-2016) / <i>Tuğba Sarıkaya Aksoy</i>	276
NE KADAR DA YAKIŞIKLIYIM! / <i>akt. Tuğba Sarıkaya Aksoy</i>	280

TÜRK EDEBİYATI

ÖMER SEYFETTİN (1884-1920) / <i>Dinçer Apaydın</i>	291
YÜKSEK ÖKÇELER / <i>düz. Dinçer Apaydın</i>	295

TÜRK EDEBİYATI

SABAHATTİN ALİ (1907-1948) / <i>Ahmet Balcı</i>	298
SES / <i>düz. Ahmet Balcı</i>	302

TÜRKMEN EDEBİYATI

NURMİRAT SARIHANOV (1906-1944) / <i>Tuğba Bayrakdarlar & Sümeyra Harmanda</i> ..	312
ŞİRİN / <i>akt. Tuğba Bayrakdarlar & Sümeyra Harmanda</i>	314

GAFUR GULAM

(1903-1966)

Erdi Erbeden*

Hayatı ve Edebî Şahsiyeti:

Sovyet (Şurâlar) Devri Özbek edebiyatının önde gelen temsilcilerinden şair, yazar ve akademisyen Gafur Gulam, 10 Mayıs 1903 yılında Taşkent şehrinin Korgantegi mahallesinde Gulam (Mirza) Arifoğlu ve Taşbibi Şayusufkızı'nın çocuğu olarak dünyaya geldi. Gafur Gulam'ın babası Gulam Arifoğlu çiftçilikle meşgul olmasına rağmen edebiyata meraklı bir şahsiyetti. Aynı şekilde annesi Taşbibi Hanım da edebiyata, bilhassa şiire ilgi duyuyordu. Çocuklarına da bu yönde tesir ettiler (Karimov vd. 1997: 192-193).

Gafur Gulam ilk eğitimini babası ve annesinden aldı. Çocukluğu büyük sıkıntılar içerisinde geçti. Babasını (1912) ve annesini (1918) kaybeden Gulam, maddi imkânsızlıklar nedeniyle başlangıçta düzenli eğitim alamadı. Sarı Bay isimli zengin bir hayvancının bahçesinde bekçilik yapmaya başladı. Burada geçirdiği günlerini daha sonra *Shum Bola* kıssasına ustalıkla uyarlamıştır (Mirvaliyev, 1993).

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla cephe gerisinde hizmet etmek için görevlendirildi. Özbeklerin hayatında derin izler bırakan bu sosyal hadiseyi yakından gözlemlene fırsatı bulan edip, 1916 yılında Rus tüzem mektebine girdi. Bulduğu bütün iş imkânlarını değerlendirmeye gayret gösteren Gulam, Rusça bilmesinin de avantajıyla Ekim devriminden sonra bir matbaada dizgici olarak iş buldu ve burada çalışmaya başladı (Mirvaliyev, 1993; Karimov vd. 1997: 193).

19 Şubat 1919'da *komsomol* saflarına katıldı. 23 Mart itibarıyla yeni kurulan ve Sovyet sistemiyle eğitim veren bazı eğitim kurumlarında öğretmenlik, idarecilik ve yurt müdürlüğü gibi görevlerde bulundu. Komsomol gençlere Sovyet bilincini ve inkılapçılık ruhunu aşılama noktasında büyük işler başardı (Karimov, Narmatov, Nazarov, 1995: 157).

* Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü.

Okul yurdu Gafur Gulam'ın edebî hayatında büyük rol oynayan bir mekân olmuştur. Burada geçirdiği günler onun şahsî ve sosyal duygularını geliştirdi. İlk şiirini buradaki çocuklara karşı hissettiği duygularla yazdı. 45 yıllık edebî hayatında aynı hisle pek çok şiir, destan, fıkra, hikâye, kıssa, makale ve tercüme eser kaleme aldı (Mirvaliyev, 1993; Karimov, Narmatov, Nazarov, 1995: 157).

Gulam, eğitim faaliyetlerinin dışında *Mushtum*, *Yeryuzi* gibi dergilerde ve *Shark Haqiqati*, *Qizil O'zbekiston* gibi gazetelerde çalıştı (Açık, 2007: 127). Bu dönemde cemiyet hayatını ve çağdaşlarının duygu dünyalarını idrak etme imkânı buldu. Şûra siyaseti ve parti ideolojisi tesirinde halkını coşkuyla yaşamaya ve emek vermeye davet etti. İyilik, hayır sahipliği, kardeşlik ve dostluğu yüceltti. Halkı, toplumsal seferberliğe teşvik etti (Mirvaliyev, 1993).

Şair, doğu ve batı tarihi, felsefesi ve medeniyetini derinlemesine bilen âlim bir şahsiyetti. *Vaqt*, *Gulhona*, *Ona* gibi şiirlerinde onun felsefi derinliği açığa çıkmaktadır. Bu gibi şiirlerinde kahraman, millî, manevî âlemi zengin, cömert, mert, dürüst kişilere karşı daima misafirperver bir tavır sergilemektedir. Kahraman hiçbir zaman bu sınırların dışına çıkmaz. Daima insanî değerlere hürmet eden bir kişiliktir. Şair, tarihi konuları işlemeyi de neredeyse prensip haline getirmiştir. Bu üslup ona sanatsal derinlik aksettirme imkânı sunmuştur. Örneğin, *Turksib Yo'llarida*'ki İskender, *Cengiz*, *Batu*, *Temir*; *Pöl Robson*'daki Trumen, Gebbels gibi şahsiyetler şairin tarihi karakterleridir. İncil ve Kuran'dan alınmış tarihi hadiseler, sıradan şahıslar, onların dünyasındaki gerçeklikler vb. eserlerinde işlenmiştir (Mirvaliyev, 1993).

Eser vermeye şiir ile başlamış olsa da yirmili yılların sonunda halk arasında fıkraçı, hicvî hikâyeci sıfatıyla da meşhur olmuştur. Devrin siyasi talebi doğrultusunda nesir tarzında bir gurup eser kaleme almıştır. Hikâyelerinde genel olarak toplumsal yozlaşma, ahlaki problemler, gericilik gibi konular ele alınarak eleştirilmiştir. Bu eserlerde daha çok din kisvesi altında hurafe ve boş inançlara rağbet gösteren tipler işlenmiştir. Gafur Gulam'ın en meşhur hikâyelerinden biri *Mening O'grigina Bolam* isimli eseridir. Gulam'ın öne çıktığı bir diğer edebi tür "kıssa"dır. *Netay*, *Yodgor*, *Shum Bola* gibi kıssaları Özbek edebiyatında kıssa türünün gelişiminde ciddi pay sahibidir. Bu tür eserlerinde yeni düzenin gerçekçiliğini ve yeni usulde eğitim veren kişilerin karakterini aksettirmeye çalışmıştır (Mirvaliyev, 1993; Karimov, Narmatov, Nazarov, 1995: 165-166).

Çalışmaları karşılığında Özbekistan Fenler Akademisinin Dil ve Edebiyat Enstitüsünde görevlendirilmiştir. Kendisine Özbekistan halk şairi yüksek unvanı verilmiş, üç kez *Mehnet Qizil Bayroq* madalyası (1937, 1951, 1961), bir kez *Lenin* madalyasına (1949) ve daha başka Sovyet devlet mükâfatlarına layık görülmüştür (Kahhar, 2000: 329).

Pek çok ilmî makaleye imza atan, tercüme eserler veren, eserleri başka dillere çevrilen ve bir dönem Cumhuriyet Yüksek Kurulunda milletvekilliği de yapan Gulam, 10 Temmuz 1966'da hayata gözlerini kapamıştır (Mirvaliyev, 1993).

Şiirleri:

Bahor Taronalari (1948), Biri Biriga Shogird, Biri Biriga Ustod (1950), Bizning Ko'chada Hem Bayram Bo'lacak, Bog' (1934), Dinamo (1931), Go'zallik Nimeda (1923), Insonga Xos Mangu Tuyg'ular (1929), Qo'qan Dostoni (1930), Kuz Keldi (1945), Kuzgi Ko'chatlar (1948), Kuzatish, Men Yahudiy (1941), Non (1931), Qish (1941), Qish va Shoirlar (1929), Qutbda Saylov (1937), Sen Yetim Emassan (1942), Sizga (1947), Sog'inish (1942), Tirik Qo'shiqlar (1932), Toshkent (1933), Vaqt, Xotin (1942)

Hikâye ve Kıssaları:

Hiyla-i Shar (1930), Mening O'g'rigina Bolam (1965), Netay (1930), Shum Bola (1936), Tirilgan Murda, Yodgor (1936)

Kaynaklar:

- Açık, F. (2007). Özbek Edebiyatı. (Birinci Baskı). Ankara: Alp Yayınevi.
- Gulam, G. (1983). "Yigit" Hikâyeler. Taşkent: Gafur Gulam Adındaki Edebiyat ve Sanat Neşriyatı.
- İnternet: Gafur Gulam'ın resmi (2019). Web: http://kun-uz.com/la/GAFURGULOMuzbeksoir_la/, 5 Haziran 2019'da alınmıştır.
- Kahhar, T. (2000). "Özbek Edebiyatı". Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Ankara: KBY.
- Karimov, N., Nazarov, B., Narmatov, U (1995). XX. Asır Özbek Edebiyatı. (Birinci Baskı). Taşkent: Okutuvchi.
- Karimov, N., Nazarov, B., Niyazmetova, T., Narmatov, U (1997). XX. Asır Özbek Edebiyatı. (İkinci Baskı). Taşkent: Okutuvchi.
- Madvaliev, A. (Ed). (2008). Özbek Tilining İzohli Lugati. (Birinci Baskı. Ciltler 1-5). Taşkent: DİN.
- Mirvaliyev, S. (1993). O'zbek Adiblari I. Toshkent: O'zbekiston Fanlar Akademiyasining "Fan" Nashriyoti.
- Türk Dil Kurumu. (2008). Yazım Kılavuzu. (Yirmi Beşinci Baskı). Ankara: TDK.
- Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe Sözlük. (On Birinci Baskı). Ankara: TDK.
- Yusuf, B., Tulum, M. M. (1994). Özbekistan Türkçesi-Türkiye Türkçesi Türkiye Türkçesi-Özbekistan Türkçesi. (Birinci Baskı). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.